

امنیت و قدرت منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران

نویسندگان

محمود عسگری و حسین میرزا

سرشناسه	: عسکری، محمود، ۱۳۵۱-
عنوان و نام پدیدآور	: امنیت و قدرت منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران/ محمود عسکری و حسین مینایی
مشخصات ناشر	: تهران: ارتش جمهوری اسلامی ایران، دانشکده فرماندهی و ستاد آجا، انتشارات دافوس، ۱۳۹۲
مشخصات ظاهری	: ۳۱۵ص: مصور، جدول، نمودار.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۲-۲۵۲۲-۶۷-۲
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیا
پادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: امنیت ملی -- ایران
موضوع	: برنامه‌ریزی استراتژیک -- ایران
موضوع	: ایران -- روابط خارجی
شناسه افزوده	: مینایی، حسین، ۱۳۲۹-
شناسه افزوده	: ارتش، دانشکده فرماندهی و ستاد، انتشارات
ردمبندی کنگره	: ۱۰/۵۵۸م۱۹الف ۸ ۱۳۹۲
ردمبندی دبیریی	: ۷۰۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۶۲۴۰۱۱

عنوان: امنیت و قدرت منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران
 دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا (دافوس)
 مؤلفین: محمود عسکری، حسین مینایی
 ویراستار ادبی: حسین مینایی
 طرح جلد: سیدفتح‌الله بورموسوی و محمود عسکری
 ناشر: انتشارات دانشکده فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران
 شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
 چاپ: اول ۱۳۹۳
 لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه دانشکده فرماندهی و ستاد آجا
 قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان
 نشانی: تهران میدان پاستور، خیابان دانشگاه جنگ، دانشکده فرماندهی و ستاد آجا تلفن: ۰۲۱۶۶۲۱۲۱۹۱
www.dafosaja.ac.ir

مسئولیت صحت مطالب بر عهده‌ی مؤلفین می‌باشد.
 کلبه حقوق برای دافوس آجا محفوظ است. (نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است)

فهرست

۷	 پیشگفتار
۸	 مقدمه

فصل اول

منطقه شناسی

۱۲	 منطقه‌های امنیتی
۳۳	 گونه‌شناسی منطقه‌های امنیتی
۵۰	 جمع‌بندی

فصل دوم

منطقه‌گرایی و امنیت منطقه‌ای ج.ا. ایران

۵۸	 الگوها و عوامل منطقه‌گرایی
۶۱	 پیشینه منطقه‌گرایی در سیاست‌های ایران
۶۴	 امنیت منطقه‌ای
۷۷	 ساختارهای امنیت منطقه‌ای
۸۲	 تأثیر ساختار آینده نظام بین‌الملل و محیط منطقه‌ای امنیت منطقه‌ای ج.ا. ایران
۸۸	 نقش‌های منطقه‌ای ج.ا. ایران در تحقق امنیت منطقه‌ای
۸۹	 جمع‌بندی

فصل سوم

سیاست‌های منطقه‌ای ج.ا. ایران

۹۲	 سیاست تهدید محور منطقه‌ای ایران پیش از انقلاب اسلامی
۱۰۵	 سیاست منطقه‌ای ایران پس از انقلاب اسلامی
۱۱۴	 پس از ۱۱ سپتامبر
۱۱۷	 جمع‌بندی

فصل چهارم

رویکرد جمهوری اسلامی ایران به امنیت منطقه‌ای

۱۲۰	 رویکرد جمهوری اسلامی ایران به امنیت منطقه‌ای
۱۲۴	 گفتمان مقاومت
۱۳۶	 استملا و همگرایی اسلامی
۱۵۰	 گفتمان اعتلا و برتری ایران
۱۶۱	 جمع‌بندی

فصل پنجم

شاخص‌های تبیین کننده قدرت منطقه‌ای ج.ا. ایران از دیدگاه مقام معظم

رویکرد

۱۶۶	 تعالیمی‌ها
۱۸۷	 محدودیت توان / فرصت‌ساز کشور؛ تحریم
۱۹۴	 جمع‌بندی

فصل ششم

شناخت قدرت‌های منطقه‌ای بر مبنای شاخص‌ها

۱۹۷	 مفهوم و کارکرد شاخص
۱۹۹	 قدرت‌های متوسط و قدرت‌های منطقه‌ای
۲۰۸	 متغیرهای قدرت منطقه‌ای
۲۱۴	 شاخص‌های قدرت منطقه‌ای
۲۲۱	 جمع‌بندی

فصل هفتم

رویکردهای قدرت‌های منطقه‌ای

۲۲۵	 قدرت‌های منطقه‌ای و سیاست بین‌الملل
۲۳۱	 ظهور قدرت‌های منطقه‌ای از منظر نظریه‌های روابط بین‌الملل
۲۳۵	 گرایش‌های قدرت‌های منطقه‌ای
۲۳۸	 نقش‌های منطقه‌ای و قدرت‌های منطقه‌ای
۲۴۱	 نقش قدرت‌های منطقه‌ای
۲۴۸	 راهبردهای قدرت‌های منطقه‌ای
۲۵۶	 جمع‌بندی

فصل هشتم

چالش‌های ایران به‌منابه قدرت منطقه‌ای

۲۶۱	 قدرت اقتصادی
۲۶۲	 قدرت علمی - فناوریانه
۲۶۶	 قدرت نرم
۲۶۹	 قدرت نظامی
۲۷۱	 جمع‌بندی

فصل نهم

قدرت‌های بزرگ و نظم‌های منطقه‌ای

۲۷۵	 مجموعه‌های امنیتی منطقه‌ای و قدرت‌های بزرگ
۲۷۷	 عوامل تعیین‌کننده ظرفیت بسیج
۲۸۰	 تعامل قدرت‌های بزرگ در مناطق
۲۸۳	 قدرت‌های بزرگ و نظم‌های منطقه‌ای
۲۸۴	 عوامل تعیین‌کننده شکل مدیریت منطقه‌ای
۲۸۶	 معضله‌های امنیتی
۲۹۳	 جمع‌بندی
۲۹۵	 نتیجه‌گیری
۳۰۱	 منابع

پیشگفتار

سطح منطقه‌ای برای دولت‌ها در دوران پس از جنگ سرد آشکارا به مکان هندسی منازعه و همکاری تبدیل شده و براین اساس، مناطق در این دوران بیش از گذشته به‌عنوان یک سطح از ساخت و تحلیل امنیت و ناامنی اثر بخش شده است. بنابراین، بیش از گذشته امنیت و ناامنی دولت‌ها و کشورها با امنیت-ناامنی سطح منطقه پیوند خورده است.

پدید آمدن شدن مناطق به‌عنوان سطحی کارآمد و مؤثر در ساخت و تحلیل امنیت-ناامنی، آن را به یک امنیت تهدید در عرصه امنیت دولت-کشور تبدیل کرده است؛ تا جایی که برخی مناطق پیش گرفتن مسیر هویت بخشی به مناطق، هم‌افزایی منافع و حفظ ثبات، خود به دیگر مناطق در عرصه امنیت بین‌الملل تبدیل شده‌اند تا جایی که چنین مناطقی نه تنها در حفظ و توسعه منافع و امنیت اعضای آن مفید نبوده بلکه خود به معضلی تبدیل شده و امنیت منافع ملی کشورهای عضو را نیز با خطر مواجه ساخته‌اند. منظور از این کتاب تبیین قدرت و امنیت منطقه‌ای ج. ا. ایران است. کتاب حاضر چند هدف خاص را دنبال می‌کند: امنیت منطقه‌ای که مخاطبان با منطقه‌ای، منطقه گرایی و محیط‌های امنیت منطقه‌ای آشنا هستند. دوم منطقه گرایی، امنیت منطقه‌ای و سیاست‌های منطقه‌ای ج. ا. ایران را دریابند. سوم رویکرد ج. ا. ایران از دیدگاه مقام معظم رهبری را دریابند و در آخر اینکه به رویکرد و قدرت‌های منطقه‌ای شناخت پیدا کنند. امید است که مورد استفاده محققین و دانش‌پژوهان عزیز قرار گیرد.

مقدمه

امنیت منطقه‌ای از جمله سطوح مباحث امنیتی است که پس از فروپاشی ابرقدرت شرق و مطرح شدن پدیده «جهانی‌شدن» به‌ویژه در بین کشورهای جنوب دارای اهمیت قابل توجهی شده است. نظر به اینکه ماهیت امنیت منطقه‌ای در همکاری نهفته است و ریشه این سطح به مثابه شیوه‌ای مؤثر در برقراری و تداوم امنیت می‌نگرند، بنابراین موضوع امنیت منطقه‌ای بسیار حائز اهمیت می‌باشد.

به دنبال شکل‌گیری چنین رویکردی، برخی دولت‌ها به عنوان قدرت منطقه‌ای مطرح شده‌اند. قدرت منطقه‌ای، بازیگری است که بر پایه توانایی‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری خود، دارای نفوذ و سرگذاری مؤثری در سطح منطقه می‌باشد.

ایران، کشوری است که به لحاظ ژئوپلیتیک و منابع به مثابه قدرتی منطقه‌ای مطرح می‌باشد. (Friedman, ۱۰ April ۲۰۱۲) از سوی دیگر از جمله مهم‌ترین اولویت‌های کشور، که در سند چشم‌انداز ۲۰ ساله کشور نیز رتباب داشته است، منطقه‌گرایی و تأمین و افزایش امنیت منطقه‌ای ج.ا. ایران می‌باشد.

جمهوری اسلامی ایران به دلیل ژئوپلیتیک حساس خود از جمله قرارگرفتن در بین بحران‌های منطقه‌ای عراق و افغانستان و همچنین ماهیت مناسبات سیاسی - امنیتی که با آنها روبه‌رو است، از جمله برنامه هسته‌ای، به نوعی با مسائل نظم امنیت منطقه و ارتباط مستقیم است. گسترش نقش و دامنه‌های منافع سیاسی - امنیتی و اقتصادی ایران در سطح منطقه‌ای و جهانی با نیاز به تعامل و شناخت بیشتر از مناطق مختلف جهان به خصوص منطقه خاورمیانه و محیط اطراف ایران افزایش یافته است. حضور فعال ایران در مناطق مختلف جهان تا جایی که با اهداف اقتصادی و سیاسی - امنیتی و راهبردی ایران

هماهنگ باشد به سود قدرت منطقه‌ای کشور است. منطق روابط بین‌الملل در دنیای امروز به گونه‌ای است که وجود تعامل، ائتلاف و اتحاد را یک امر ضروری می‌سازد. دستیابی به چنین امری بدون یک سیاست فعال منطقه‌ای امکان‌پذیر نیست. از آنجا که مسائل ایران با مسائل جهانی در ارتباط هستند، تقویت منطقه‌گرایی و افزایش دامنه‌های نقش و نفوذ این می‌تواند در خدمت اهداف توسعه‌ای و رفع تهدیدات امنیتی کشور قرار گیرد. تقویت منطقه‌گرایی به معنای افزایش تعاملات با کشورهای منطقه به خصوص همسایگان مسلمان و کشورهای جهان عرب بوده است. بعضی از دیدگاه‌ها تقویت نگاه به شرق از جمله توسعه روابط با آسیای جنوبی، آسیای مرکزی و قفقاز و همچنین چین و روسیه و به طور کلی آسیا را تنها چاره تقویت منطقه‌گرایی در سیاست منطقه‌گرایانه ایران در نظر می‌گیرند. در این باره چون دولت آقای احمدی‌نژاد حتی حضور فعال ایران در آمریکای جنوبی را نیز به نوعی نگاه به شرق و نوعی تمرکز بر منطقه‌گرایی در نظر می‌گیرد. (Mottaki, winter ۲۰۰۹: ۷-۸)

منطقه‌گرایی، پذیرش کشور به عنوان قدرت منطقه‌ای و برقراری امنیت منطقه‌ای، سه مقوله مهم در سیاست‌ها و راهبردهای کلان جمهوری اسلامی ایران به شمار می‌آید که پیگیری موفق آنها منجر به تأمین هر چه بهتر و بیشتر منافع امنیتی کشور می‌گردد.

این کتاب در ۹ فصل تهیه و به مقوله‌های فوق پرداخته شده است. مباحثی نظری و علمی در مورد منطقه، امنیت و قدرت منطقه‌ای با تأکید بر وضعیت جمهوری اسلامی ایران ارائه شده است.

منابع

۱. Friedman, George (۱۰ April ۲۰۱۲), Iran's Strategy, "Geopolitical Weekly".
۲. Mottaki, Manochehr (Winter ۲۰۰۹), Iran's Foreign Policy under President Ahmadinejad, "Discourse: An Iranian Quarterly", Vol. ۸, No. ۲.